

da vsak obeh elementov ima svoje lastno življenje, pri tem se pa medsebojno dopolnjujeta. Pri Plešču je obleka mnogo naravnejša, manj shematična, bolj samostojna; samostojno se pod to valovito obleko giblje tudi telo, ki je le malo razgaljeno, a vendar dovolj, da dobimo jasen pojem o vsem, kar je ostalo zakrito. — Še v večji meri velja vse to za drugi kip naše priloge, za proroka Jeremija. Glava je kakor poznorimski portret kakega patricija, telo je še bolj razgaljeno, obleka še živahnejša in samostojnejša. Tako čudovitega zgiba, kot jo ima Jeremijeva desnica, bi ne znal dati svojemu kipu nihče, kdor misli po gotsko; pogledati je treba to prelepo ramo in zapestje in nam je takoj jasno, kam meri Donatellovo umetniško teženje.

Po teh prorokih je Donatello izrezal leseni križ (priloga IV.), ki sedaj visi v cerkvi S. Croce. Tudi glede tega nam zna Vasari postreči z anekdoto. »Ko je (križ) končal, se mu je zazdelo, da je napravil nekaj izrednega, in ga je pokazal Filipu di Brunellesco, svojemu najboljšemu prijatelju, da bi slišal njegovo mnenje. Filippo je po Donatovih besedah pričakoval, da bo videl kaj lepšega, in ko si je križ ogledal, se je nasmehnil. Ko je Donato to videl, ga je prosil, naj mu kot dober prijatelj

pove svojo sodbo. Nato je Filippo, ki je bil zelo odkritosrčen, odgovoril, da se mu zdi, da je na križ pribil kmeta in ne telo Jezusa Kristusa, ki je bil zelo nežen in v vsakem oziru najlepši človek, kar jih je bilo kdaj rojenih.« Ta anekdota kaže, da je bil Vasariju duh tega Donatellovega dela že tuj; Križani se mu je zdel prenaturalističen, njegov obraz prekmetski; zato je umetnika s povestico rahlo pokaral.

Mi moramo soditi malo drugače. Iz vsega, kar smo doslej rekli o Donatellu, sledi, da mu je moralo biti naročilo, naj izreže velik križ, izredno ljubo. Sedaj je imel priložnost, da upodobi nago telo, da se brez ovire vda študiju anatomije. Mi iščemo na križu idealnega Kristusa, kakor Vasari in še bolj; Donatello ne tako. Enostranski, kakršen je bil nujno sam in kakršen je bil njegov čas, je videl v križu v prvi vrsti formalni problem, ki je že dolgo čakal, da se reši. Lotil se ga je in ga rešil, kakor kaže anatomska izborna izdelana prsna partija, ne meneč se za to, da je pribil na križ »kmeta« namesto »Kristusa«; bilo mu je za naturalistično eksaktnost kipa in nič drugega. Če je nam to danes premalo, kaže le, kako se umetnostna teženja in umetnostne sodbe spreminjajo.

KNJIŽEVNOST.

Prof. dr. Jos. Mantuani. **O nedavno najdeni votivni roki.** Ljubljana. Vel. 80, str. 25. Posebni odtis iz »Carniole« 1914, zvezek 4. — L. 1910. so našli v Drnovem (Neviodunum) pri Novem mestu malo bronasto ročico, visoko 56 mm, ki ima na sebi upodobljene razne predmete, kakor kipec Zeusa, mater z otrokom, ovno glavo z nožem, tehtnico, kačo, krastačo, kuščarico in želvo, drugi simboli (pinjin češarek in orel) so najbrž odbiti. Znamenita najdenina se hrani v deželni muzeji v Ljubljani ter je 51. ročica te vrste, za Cislitvanijo je celo edina, za katero se zagotovo ve najdišče. Učeni muzejski ravnatelj g. M. dokazuje, da predstavlja roka frizijskega boga Sabazija, kateremu jo je darovala mati v zahvalo, da je ščitil njeno dete pred zlim pogledom; obenem tolmači vse simbole. Nove zaključke o Sabaziju bode drugod natančneje objavil in z dokazi podprl. — V slovenskem slovtvu je taka temeljita arheološka razprava bela vrana. Odlikuje se tudi po skrbnem, lepem jeziku. Le izraz zadlanski (str. 4; prim. zahrbtni!) se nam ne zdi slovenski. Navedeno mesto sv. Avguština (str. 9) se ne da tolmačiti o zlem pogledu. Gre za dojenčka, ki še ne zna govoriti, ki pa že zavistno in pikro gleda po sodojenčku, ker sesa na istih prsih. Ako se otrok urokov ne more ubraniti, jih tudi ne more povzročati, ker mu manjka zavest.

Dr. A. Stegenšek.

Starine železnih in salajskih Slovencev. Fragment iz zgodovine ogrskih Slovencev. — Dr. Josip Gruden je pred dvema letoma dobil od tišinskega župnika, dr. Franceta Ivanoczyja, neki rokopis iz prve tretjine 19. stoletja ter ga nato objavil v 11. letniku Časopisa za zgodovino in narodopisje na str. 93—154, kakor tudi v posebni brošuri. Rokopis ima dva dela. V prvem je na kratko opisana starejša zgodovina ogrskih Slovencev, v drugem pa razmere med katoličanstvom in luteranstvom na tleh rečenih Slovencev do leta 1780. Izdajatelj je pod črto dodal mnogo opazk zgodovinske vsebine, za kar mu moramo biti hvaležni. Omenjeni rokopis je spisan v madjarskem pravopisu, kar je lahko razumljivo. Sedanjega našega pravopisa niso v začetku 19. stoletja poznali ne ogrski in ne ostali Slovenci. Tem je rabila bohoritica, pozneje nekaterim tudi metelčica ali pa dajničica. Pisatelj rokopa je jako goreč rodoljub ter rad govori o svoji ožji domovini. O raznih cerkvah ve povedati, kdo jih je postavil, obdaroval in jim preskrbel potrebnih duhovnikov. Razume se, da je treba take trditve sprejemati z veliko previdnostjo. Ta spis je najbrže prvi poskus, opisati zgodovino ogrskih Slovencev. Ker je pisatelj živel med ljudstvom, katerega preteklost je hotel razjasniti, je uporabil v svojem spisu marsikatero pripovedko, katero je slišal iz ust preprostega kmetiča. Iz spisa je razvidno, da so pastorji,